

אמר ליה רב יוסף: מי קרינא ביה, האם על כך אמרה התורה בפרשת שחוטו חוץ [ויקרא יז] "והביאותם לח"?! הרי התורה חייבה על הבאה בחוץ כרת רק על הבאת קרבן שהיה לו להביאו בעזרה, והביאו בחוץ. אבל עובר זה, הרי אינו ראוי להקרב לקרבן?!

לישנא אחרינא, (567) אמר ליה רב יוסף: אמרה תורה [שם] "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה", ונכרת האיש ההוא מקרב עמו". הילכך: ראוי לפתח אוהל מועד, חייבין עליו, כששוחטו בחוץ. ושאיין (568) ראוי לאוהל מועד, כגון ודל שלמים זה, אין חייבין עליו בחוץ.

מתניתין:

במשנה שלפנינו יתבארו כמה הלכות, בעיני תרומה, מקואות, טומאות ותמורה. ונשנו כאן אגב הסיפא בענין תמורה. (569)

איסורים גילים בטלים בששים היתר. אבל התרומה "עולה" [מתבטלת] רק ביחס של אחד למאה. כיצד? סאה תרומה שנפלה למאה סאה של חולין [מין במינו], ונתערב הכל, מפריש מן הכל סאה אחת, ונותנה לכהן, והשאר מותר לזרים. נפלה סאה תרומה לפחות ממאה, נעשה הכל "מדומע",

עמוד א]: ולדי קדשים בהווייתן הן קדושין, וכל זמן שהוא במעי אמו לא נתקדש מ"כח" קדושת האם, והם חולין, ועתה, אם שחט את האם בעזרה, מי הוי חולין בעזרה, או לא?

יב-א אמר ליה רב יוסי לאביי: אינו חייב. כי מי קרינא ביה, האם על כך אמרה התורה [דברים יב] "כי ירחק ממך המקום, וזבחת"?! הרי רק מדברי הכתוב הללו למדנו את האיסור לשחוט חולין בעזרה. והרי באופנים הללו אינו יכול לשחוט בהמה זו אלא בעזרה, מחמת האם, שהיא שלמים. וכיון שחייב לשוחטה בעזרה, אינו עובר על איסור חולין בעזרה.

ושאל אביי את רב יוסף איבעיא נוספת בענין "שחוטו חוץ". והוא האיסור לשחוט קדשים מחוץ לעזרה, מקום שחיתתן. והשוחט או העושה שאר עבודת הקרבנות בחוץ חייב כרת.

בעי מיניה אביי מרב יוסף: באופן שהאם היא חולין והקדיש ולדה לשלמים, למאן דאמר "קדושה חלה על העוברין", (566) ושחטה לאם בחוץ — מהו? מי מיחייב עליו, האם חייב כרת על הולד משוב שחוטו חוץ, או לא?

תמימה. חק נתן.

567. וכתב הרב מתן בסתר שאין נפקא מינה בין הלשונות, ועיין בחידושי הגרי"ז.

568. גירסת השיטה מקובצת.

569. כן כתבו הרב קול הרמ"ז והתפארת ישראל.

מפרשים שהן שתי איבעיות, כלומר, שני אופנים שיתכן להיות הולד חולין והאם קדשים. ובהגהות מהר"ב מרנשבורג מגיה בדברי רש"י.

ועיין שם מה שמבואר פסקי הרמב"ם לפי פירוש זה.

566. אליבא דרבי יוחנן, ולבר פדא בתם במעי

מאה נגד כל הסאה של ה"דימוע", אלא לפי חשבון תרומה שבה, לפי מה שיש בה ב"מדומע" מן התרומה — כך צריך להיות שיעור מאה חולין כנגדה.

כגון: אם נפלה בתחילה סאה של תרומה לתוך עשרים ושלוש (572) סאין של חולין, נדמעו — וכל העשרים וארבע סאים אסורים. ועתה, אם נפלה סאה מאותה תערובת ["דימוע"] לתוך חולין — לא צריך מאה סאין של חולין כדי להעלותה, אלא שבעים ושבעה לוגין [סאה = 24 לוגין]. ואם נפלה לשבעים ושבעה לוגים, מעלה סאה ונותנה לכהן והשאר מותר.

כיצד: כשנפלה בתחילה סאה של תרומה לתוך עשרים ושלוש סאים של חולין, ונתערבו יפה, נמצא שבכל סאה יש בו תערובת לוג $\frac{1}{24}$ של סאה] של תרומה ועשרים ושלושה לוגין של חולין. ועתה — כשתפול לתוך שבעים ושבעה לוגין יש בסך הכל מאה לוגין של חולין להעלות את הלוג של תרומה.

מה ששינוי שתרומה בטילה במאה — היינו בתבואה ופירות שנתערבו מין במינו. אבל ה"מחמץ", והוא: שאור של תרומה שנפל

וימכר הכל לכהנים בדמי תרומה [כלומר, בזול, מפני שאין לה אוכלים מרובים], חוץ מדמי אותה סאה (570).

המשנה דנה בתרומה שנתערבה בחולין ואין בחולין מאה כנגדה להעלותה, ומתוך אותה תערובת נפלה סאה לתוך חולין אחרים — בכמה תתבטל אותה סאה, האם צריך מאה סאין מחולין להעלותה, או שמספיק שיעור מאה לבטל כמות התרומה המעורבת בה. ובהמשך יבואר.

"דימוע" — היינו: חולין שנאסרו לזר מחמת תערובת תרומה, ואין בחולין שיעור מאה ואחד כדי ל"העלותה" [או אפילו כשיש בהן מאה אלא שעדיין לא העלו ממנה סאה ליתנה לכהן (571)].

"העלאה" — היינו: ביטול תערובת תרומה [ונקרא כן, לפי שאף על פי שנתבטל צריך להעלות כשיעור התרומה שנפל ולתתה לכהן].

"אסור" — לגבי תרומה, פירושו: אסור לזרים.

אין המדומע מדמע את החולין, בשיעור

כן, ומחשיבים חלק התרומה בתוך בתערובת.

570. מתוך לשון הרמב"ם [פרק יג מהלכות תרומות הלכה אב].

571. תוס'.

572. מתוקן על פי הצאן קדשים. וכן כתבו שם [במסכת תרומות] הר"ש והרא"ש.

ובספר הון עשיר מפרש שהוא המשך לדברי רבי יוסי במשנה הקודמת, הסובר שהקדושה מתפשטת ממקצתה על כולה, לפיכך, אמרה המשנה שבתרומה ושאר דיני המשנה — אינו כן, ואינם מתחשבים אלא לפי חשבו.

והרב בית דוד מפרש, שהוא המשך למשנה הקודמת, ששינוי בה דין איברים, לא ממירין אותם ולא ממירין עליהן, מפני שאין חשיבות לחלקים, לפיכך, אמרה המשנה שבתרומה אינו

אבל אם אין בחלק התרומה בלבד להחמיץ את השניה, אלא שחיצתה בסיוע של חלק חולין המעורב עמה, ונמצא שהתרומה בלבד לא החמיצה — לא נאסרה.

וכמבואר, שכל זה אמור, כשיש מאה בעיסה השניה נגד חלק הכמותי של התרומה המעורב בחתיכה שנפלה מן הראשונה.

ואין מים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון. ויבואר בגמרא (573).

ואין מי חטאת [המים שנותנין עליו אפר הפרה לטהר הנטמא טומאת מת — נקראין "מי חטאת" — נעשים (574) "מי חטאת" — אלא עם מתן האפר. ועם נתינתו נעשה "מי חטאת". הלכך יתן תחילה את המים ואחר כך האפר —

אבל אם יתן תחלה את האפר ואחר כך המים, פסול. ועם מתן האפר לא נהיה "מי חטאת" משום שאין שם מים, ואילו אחר

לעיסה של חולין, מין במינו — אינו בטל כל זמן ש"יש בו כדי לחמץ", אף על פי שיש מאה בהיתר נגד התרומה, כמו ששנינו במסכת ערלה [פרק שני משנה ד — ו].

ואומרת המשנה: כשם ששאר דימוע אינו מדמע אלא לפי חשבון, כן ב"מחמץ".

ואין המחומץ, עיסת חולין שנחמצה בשאור של תרומה — מחמץ, עיסה אחרת, אלא לפי חשבון, התרומה שיש בה.

כגון: עיסה של חולין שנחמצה בשאור של תרומה, הרי כולה אסורה, כמבואר. ואם נפלה חתיכה מאותה עיסה לתוך עיסה אחרת של חולין, וחיצתה — אינה אוסרת אותה אלא לפי חשבון התרומה המעורב בה.

כלומר, אם החתיכה מהעיסה הראשונה גדולה כל כך, שהחלק של תרומה המעורב בה יכול להחמיץ עיסה זו השניה בלי סיוע של החלק החולין המעורב בה — נאסרת העיסה השניה —

וכנראה, כוונתו לבאר השייכות לשאר דיני המשנה, שמים אלו שהוקדשו במים אחרים — אינם מטהרים אפילו "לפי חשבון", כלומר, אף על פי שמעורב בהן מים קדושים, [והרי אין שיעור להזאה ואפילו כל שהוא מטהר, רמב"ם הלכות פרה פרק י הלכה ח] בכל זאת אינם מטהרים דבטל ברוב. וכן מבואר השייכות להלכות הבאות, שכמו כן אין בית הפרס עושה בית הפרס אפילו "לפי חשבון".

יש להעיר, שדין "מי חטאת" אינו נוגע דוקא לענין טהרת הטמאים, אלא אף לענין טומאה לגבי הנושא מי חטאת. על פי פירוש המשנה להרמב"ם.

573. הרע"ב מפרש שני הפירושים בגמרא. והקשה עליו הרש"ש: הלא את הפירוש הראשון הפריכה הגמרא, ומי יכול לקיים מה שהפריכה הגמרא? וקושיא זו קשה גם על התפארת ישראל. ועיין לקמן בשפת אמת.

574. גירסת רש"י והשיטה מקובצת. ולדבריהם צריך ביאור: מה השייכות של הלכה זו לכאן?

אבל הגר"א גורס: אין מי חטאת "עושיין" מי חטאת אלא עם נתינת האפר. פירוש: אם לקח מי חטאת שכבר הוקדשו על ידי אפר הפרה כהלכותו ועירבם במים אחרים — אינם נעשים מי חטאת כלל, כי אינם קדושים אלא בנתינת אפר.

כך, כשיתן מים, אין נתינת אפר. (575)

הדין הבא הוא בענין "בית הפרס", (576).
והוא שדה שיש בה ספק טומאת מת.

אחד מאופני בית הפרס הוא, שדה שהיה בה קבר, ונחרש הקבר. ואמרו חכמים שכל השדה מטמאה במגע ובמשא [ואינה מטמאה בטומאת אהל]. כלומר, אדם ההולך בשדה, או הנוגע או הנושא עפרה, הרי הוא טמא, שמא הולכה המחרשה עצמות מן המת עם העפר.

שיעור מקום הטומאה הוא בית ארבעה סאים סביבות המקום שהיה בו הקבר. היינו, כל בית סאה הוא מאה אמה על מאה אמה. כזה:

לפי שכך שיערו חכמים, שעד מאה אמה יכולה המחרשה להוליך עצמות המת.

במה דברים אמורים? כשחרש כל אותו המקום, וזו אינו טמא יותר מבית ארבעה סאה, אבל אם חרש רק מקצת מקום זה — אינו נעשה "בית הפרס" אלא עד מקום שחרש בו.

חרש בית הפרס, וממנו המשיך לחרוש בתוך שדות שמסביבותיו, דנה המשנה אם גם

אותן השדות נעשין בית הפרס, מחמת החשש שמא הולכה שם המחרשה עצמות המת.

ואין בית הפרס עושה (577) בית הפרס, אלא כפי השיעור המבואר בגמרא.

ואין תרומה אחר תרומה, אם תרם וחזר ותרם, אין השניה (578) תרומה.

ואין תמורה, בהמה של חולין שהומרה בבהמת קרבן עושה תמורה על בהמת חולין אחרת. והטעם יבואר בגמרא.

ולא הולד, ולדות קדשים, עושה תמורה.

רבי יהודה אומר: הולד עושה תמורה.

אמרו לו חכמים לרבי יהודה: הקדש, בהמת קדשים, עושה תמורה, ולא הולד ולא תמורה (579) עושה תמורה. ובגמרא יבואר טעם מחלוקתם.

גמרא:

שנינו במשנתנו: אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון.

575. על פי גירסת השיטה מקובצת ברש"י.

576. "בית הפרס" מלשון "פרוסה", כלומר, ששם מוטלות עצמות שבורות ופרוסות. רש"י. הרמב"ם מפרש מלשון "התפשטות" כמו שנאמר [שמות מ] "ויפרוש את האוהל", כלומר, שהטומאה מתפשטת על כל השדה.

והתוס' [נדה נז א] מביאין פירוש אחר, שהוא מלשון "פרסה", כלומר, שאנשים נמנעים

מלדרוך שם מפני הטומאה.

577. גירסת השיטה מקובצת.

578. כן כתוב ברש"י שלפנינו.

אבל החק נתן גורס ברש"י "אין תרומת שניהם תרומה", כמבואר בגמרא.

579. גירסת המשנה ושיטה מקובצת.

ודנה הגמרא: **מאן תנא**, מי הוא התנא של המשנה?

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: דלא כרבי אליעזר!

דתנן, שנינו משנה במסכת תרומות [פרק ה משנה ו]: **סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה סאין של חולין, ונדמעו, ונפל מן המדומע למקום אחר של חולין — רבי אליעזר אומר: מדמע כאילו היתה תרומה ודאי**, ואם נפל סאה מן המדומע לפחות ממאה סאין של חולין — אוסרתן, ואין מחשבים לפי חשבון התרומה המעורב באותה סאה. **מפני שאני (580) אומר: סאה תרומה שנפלה** [בנפילה ראשונה] לתוך הדימוע — **היא סאה שעלתה ממנה, וכל כולה תרומה, והיא חזרה ונפלה** [בנפילה שניה] לתוך החולין.

וחכמים אומרים: אינה מדמעת אלא לפי חשבון (581), כמבואר במשנה.

ומשנתנו נשנית כחכמים ולא כרבי אליעזר.

שנינו במשנתנו: **ואין המחומין מחמין אלא לפי חשבון.**

אמר רבי חייא בר אבא (582) אמר רבי יוחנן: מתניתין, ששנינו, שעיסת חולין שנתחמצה בשאור שחלקה תרומה וחלקה חולין — לא נאסרה עד שיהא בתרומה בלבד כדי להחמיצה, ואין החולין מצטרף לתרומה

לאסור עיסה השניה —

דלא כרבי אליעזר! הסובר שהחולין מצטרף לתרומה, וכששניהם יחדיו החמיצו — נאסרת העיסה.

דתנן, ששנינו במסכת ערלה [שם משנה יא]: **שאור של חולין ושאור של תרומה שנפל לתוך העיסה, לא בזה כדי לחמין (583) ולא בזה כדי לחמין, ונצטרפו וחימצו —**

רבי אליעזר אומר: אחר אחרון אני בא, ואם התרומה נפלה באחרונה — אסורה. ואמר אבוי [פסחים כז א] שאם נפלה התרומה בתחילה, ואחר כך החולין, שלכאורה משמע מדברי רבי אליעזר שהיא מותרת — אין הדברים אמורים אלא כאשר קדם וסילק את התרומה לפני שהספיקה להחמין. ואם לא קדם וסילק את התרומה, ושניהם החמיצוה — אסורה העיסה, בין שנפלה התרומה בתחילה ובין שנפלה בסוף. כי החולין מצטרף להתרומה להחמין ולאסור את העיסה, ורבי אליעזר סובר "זה וזה גורם — אסור".

וחכמים אומרים: בין שנפל איסור בתחילה ובין שנפל בסוף, לעולם אין אסור עד שיהא בו באיסור בלבד, כדי להחמין.

ומשנתנו אינה סוברת כרבי אליעזר אלא כחכמים.

שנינו במשנתנו: **ואין המים שאובין פוסלין**

582. גירסת השיטה מקובצת.

580. במשנה שם לא כתוב "שאני אומר" וכו', אלא הוא הוספת הגמרא על פי המבואר שם בתחילת הפרק, עיין שם. מלאכת שלמה.

583. גירסת השיטה מקובצת.

581. גירסת השיטה מקובצת.

את המקוה אלא לפי השבון.

ודנה הגמרא: מאן תנא, משנתו של מי היא?

אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: משנת רבי אליעזר בן יעקב היא!

דתניא, מקוה שיש בו ארבעים סאה מי גשמים, כשר לטהרת כל הטמאים, חוץ מזב שטהרתו היא טבילה במי מעין נובעים, הנקראים "מים חיים", בלבד.

מקוה שנתמלא במי גשמים פחות מארבעים

סאה, אפילו משהו, ונפלו לתוכו שלשה לוגים מים שאובין, פסלו חכמים את המקוה, ונחשבים כל המים כשאובים. אבל מקוה שיש בו ארבעים סאה מי גשמים, ושאלו בדלי ושפך לתוכו אפילו כל היום כולו – כשר.

הברייתא דנה במקוה שאין בו ארבעים סאה, ולא שפך לתוכו מים מן הדלי, אלא ב"המשכה", שעושה חריץ וגומא במרחק מן המקוה, ושופך מן הדלי לתוך אותו גומא, ומשם מקלחים המים לתוך המקוה. (584)

584. ביאור הגדרת המשכה

כתב היראים [סימן כו]: ולי נראה, דלא אמר רבי יוחנן אלא שהמשיכה על גבי קרקע מקום שהמים ראויות להבלע. וטעמא: כיון שראויות להבלע נתבטלו אגב קרקע וכשזוחלות לגומא נעשות כאלו באות מתמצית לחלוחית הקרקע כי נתבטלו משם שאובים.

אבל שיטת הרמב"ם [פרק ד מהלכות מקוואות הלכה ח] דאין צריך קרקע הראוי לבלוע, ונקראת המשכה בכל דבר שאינו כלי. ועיין בשולחן ערוך [סימן רא סעיף מ].

הגרי"ז מבאר מחלוקת הראשונים, שנחלקו אם פסול מים שאובין הוא פסול בעצם המים [ובודאי לשיטת הראשונים שפסול שאובין הוא מן התורה, כמבואר באריכות בהלכות מקוואות]. על כן, בכדי לבטל מהם פסולות צריך שימשיכן על גבי קרקע ממש, כמבואר בשם היראים כדי לבטל מהם שם ופסולות שאובין ולהוות אותם מחדש כאילו באו מתמצית הקרקע. אבל אם פסול שאובין הוא מחמת נפילת המים מכלי, והיינו בעצם שאיבתן [ובודאי שכן הוא לשיטה הסוברת "שאיבה מדרבנן"], לפיכך, אין צריך על גבי קרקע ממש, והעיקר שלא יפלו מכלי, ומכל דבר המוגדר ככלי. וכן היתה גזירת חכמים, כשם

שגזרו לפסול דוקא משלשה כלים ולא יותר, וכדומה.

ועל פי דברים אלו, מבאר הגרי"ז מחלוקת אחרת בענין שיעור המשכה. דהבית יוסף הביא תשובת הריב"ש [סימן פג] הסובר שהמשכה צריכה להיות בשיעור שלשה טפחים כלומר, שהמים ימשכו לא פחות משיעור זה, דכל שהוא פחות מכך נחשב כלבד. וכן סוברים עוד ראשונים. אבל הרשב"א [שו"ת חלק ה סימן ס] סובר שאין לה שיעור, ואפילו בכל שהוא נחשב להמשכה.

והביאור הוא: הרשב"א סובר שטעם המשכה הוא כדי שיבוטל מהם שם שאובין על ידי שיחשב שבאו מתמצית הקרקע. על כן, לא צריך שיעור מסוים, והעיקר שיתמצו מתמצית הקרקע. אבל שאר הראשונים סוברים שעיקר טעם המשכה הוא כדי שלא יחשב שנפלו המים מן הכלי למקוה. על כן, אם יישפכו סמוך למקוה בשיעור לבד – הרי הוא כאילו נשפכו מן הכלי למקוה.

ולפי זה, מחדש הגרי"ז שאין צריך שכל השלשה טפחים יהיו מקרקע ממש, ואם תהיה המשכת המים במרחק שלשה טפחים על גבי רצפה וכדומה [שאינה קרקע ואינה כלי] ובסוף

ושנינו: רבי אליעזר בן יעקב אומר: מקוה שיש בו עשרים ואחת סאה [שהם רוב מתוך ארבעים סאה] מי גשמים, ממלא בכתף [מים בדלי הנישא בכתף, והיינו מים שאובין] תשע עשרה סאה, ופותקן [זורקן] (585), דהיינו מביאן ב"המשכה", למקוה

"מתניתינן רבי אליעזר בן יעקב היא": מי הם אותם חכמים החולקים עליו, ובמה נחלקו עליו? כלומר, אם משנתנו סתמה דבריה כרבי אליעזר בן יעקב — מכלל דרבנן, החולקים עליו, סברי, דברבייה והמשכה — לא מטהרת השאובה, עד שתהא כולה ממי גשמים, וכל זמן שאין במקוה ארבעים סאה מי גשמים נפסל אפילו בשלשה לוגין —

יב-ב והן טהורין, כלומר, המקוה כשר לטבול בו, מפני שהשאובה (586) מטהרת ברבייה, כשהרוב הם מי גשמים שנפלו מעצמן לתוכו, ובהמשכה.

ועל דבריהם אלו משיב רבי אליעזר בן יעקב ואומר: "אין השאובין [שנמשכו] פוסלין את המקוה" — בשלשה לוגין, כדבריכם, "אלא לפי חשבון" — בעשרים סאה, כמבואר. ומדברי רבי אליעזר בן יעקב נשמע שחכמים החולקים עליו סוברים שהשאובה לא מטהרת ברבייה והמשכה —

כלומר, עד כאן לא שנינו שמים שאובין פוסלים את המקוה, אפילו שלשה לוגין [שהם מעט מים שאובים ביחס לארבעים סאה חסר משהו. הסאה = 6 קבין, הקב = 4 לוגין, נמצאו 40 סאה = 960 לוגין, הרי 3 לוגין חלק 320 מארבעים סאה] אלא כשנשפכו מן הדלי למקוה, אבל כאשר נשפכו ב"המשכה" — כשרים אפילו הרבה, ובלבד שרוב המים יהיו ממי גשמים.

על כן מקשינן: אלא, הא דכי אתא [הגיע מארץ ישראל] רבין אמר רבי יוחנן: שאובה שהמשיכה כולה, כל הארבעים סאה, טהורה —

ומשנתנו באה לומר הדין של רבי אליעזר בן יעקב, על כן אמרה: אין המים שאובין פוסלין דרך "המשכה" אלא "לפי חשבון", כלומר, אלא אם כן היו שם עשרים סאה שאובין, אבל אם היו רק תשע עשרה והמשיכן לעשרים ואחת סאין של מי גשמים — אינם פוסלין, והמקוה כשר.

מני, כמו מי אמר כן רבי יוחנן, לא רבנן, הסוברים שאפילו מקצתה לא מטהרת בהמשכה, ולא רבי אליעזר בן יעקב, הסובר שלכל הפחות צריך שהרוב יהיו מי גשמים. ואיך אמר רבי יוחנן: שהמשיכה כולה טהורה?

הגמרא דנה בדברי רבי חייא בר אבין

ומחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא, וסוברת שאי אפשר להעמיד את המשנה כרבי

585. על פי התוס' יום טוב [תרומות פרק ה משנה ו].

586. גירסת הגאון יעב"ץ וכן בכל הסוגיא.

שלשה טפחים יהיה משהו קרקע — די בכך לכל השיטות, וממה נפשך נעשה המשכה, אי משום מרחק שלשה טפחים אי משום שמתמצה על גבי קרקע.